

Projekat finansira Evropska unija,
a kofinansira Vlada Crne Gore

ANALIZA BESPRAVNE SJEČE U CRNOJ GORI

Izdavač:

NVO „Župa u srcu”

Za izdavača:

Direktor NVO „Župa u srcu”, Jovo Radulović

Štampa: Ras Press

Za više informacija o projektu „Održivo upravljanje šumama za sve“ možete kontaktirati:

NVO „Župa u srcu“
Miolje Polje bb, 81418
Župa Nikšićka, Crna Gora
Tel: +382 69 435 785
mail: zupausrcu@gmail.com
www.zupa.today

Ova analiza je izrađena u okviru projekta „Održivo upravljanje šumama za sve“, koji realizuje NVO Župa u srcu u partnerstvu sa NVO Društvo mladih ekologa. Ovaj grant projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Vlada Crne Gore kroz projekat „Podizanje svijesti o politikama iz oblasti životne sredine i klimatskih akcija“. Sadržaj analize je isključiva odgovornost NVO Župa u srcu i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Nikšić, jun 2022. godine

Sadržaj

Uvod -----	4
Glavne karakteristike šumskog područja u Crnoj Gori -----	5
Definicija nelegalne sječe -----	6
Uloga EU u zaštiti šuma -----	8
Zakonodavstvo u Crnoj Gori -----	9
Bespravna sjeća na Balkanu -----	14
Bespravna sjeća u Crnoj Gori -----	20
Preporuke -----	25

Uvod

Zaštita šuma podrazumijeva zaštitu od abiotских faktora, atmosferskih taloga (kiša, snijeg, inje, led i grad), šumske požara i biotskih faktora: gljiva, bakterija koje prouzrokuju bolesti na šumskom drveću (fitopatogene bakterije), parazita i poluparazitskih biljaka, štetnih šumskih insekata, štetnih glodara, domaćih životinja, i na kraju negativnih antropogenih uticaja.

Podaci govore da najviše štete u šumama nastaje kao posljedica požara, a nakon toga su štete koje nastaju kao posljedica nerealizacije planskih dokumenata¹. Ove posljedice, kao i kod šteta nastalih uslijed šumskih požara, ne mogu se sanirati i za nekoliko decenija.

Bespravna sječa je već identifikovana kao veliki globalni problem, uzrokovan brojnim faktorima uključujući nedostatak čvrstih zakonskih okvira, nedovoljno administrativnih kapaciteta izvršne vlasti, u smislu ljudskih i finansijskih resursa, zatim neefikasnim sudstvom i neodgovarajućim kaznenim politikama. Ove slabosti su pogodno tlo za postojanje korupcije u svim fazama sječe drveta i trgovine.

Sektor šumarstva u Crnoj Gori ima značajan potencijal da doprinese društvenom i ekonomskom razvoju zemlje posebno u kontekstu evropskog zelenog dogovora koji ima za cilj stvaranje klimatski neutralne Evrope do 2050. Da bi se to postiglo, zaštita šumskih ekosistema od krčenja šuma i dalje

degradacije mora biti ključni cilj strategija upravljanja šumama.

Stav Evropske komisije je takav da se ilegalne aktivnosti smatraju glavnim razlogom gubljenja šuma na globalnom nivou koje izazivaju ekološke štete ogromnih razmjera². Sječa šuma izaziva oko 20% globalne emisije plinova staklene baštne (što je više od ukupne emisije transportnog sektora) i glavni je uzrok gubitka biološke raznolikosti (Erixon i Hindley, 2009).

Statistički podaci Uprave za šume o nelegalnoj sjeći govore da je u periodu od 2015. do 2022. godine evidentirano oko 35000m³ bespravno posjećenog drveta, odnosno 247ha posjećenih šuma. Stanje na terenu je vjerovatno mnogo gore ako je suditi po brojnim reagovanjima javnosti na ovaj problem.

U ovom kontekstu, važno je adekvatno pristupiti problemu, kao što je bespravna sječa i povezana trgovina, kroz koordiniranu akciju više institucija i organizacija. Usvajanje i implementacija evropskih direktiva o šumarstvu može ubrzati proces zaštite šumskog područja u Crnoj Gori.

Crne Gora posjeduje značajne šumske resurse. Pitanje očuvanja šumskih ekosistema kao njenog najvažnijeg ekološkog resursa i održivo gazdovanje šumama, zbog konstantnog urušavanja dobija sve više izuzetno važnu dimenziju.

¹ Uprava za šume, Izvještaj o zdravstvenom stanju šuma u 2020. godini, Pljevlja, 2021.

² WWF Adria, Vodič za primjenu uredbe o drvetu Evropske Unije, 2016.

Glavne karakteristike šumskog područja u Crnoj Gori

Šume u Crnoj Gori pokrivaju 59,5% (826.792ha), šumsko zemljište 9,9% (137.480ha), što ukupno čini 69,4% teritorije Crne Gore. Uzimajući u obzir površinu pod šumom, ali i odnos hektara šume po stanovniku (1,3ha/stanovniku), Crna Gora spada među tri najšumovitije zemlje u Evropi. Nacionalnom inventurom u šumskim ekosistemima Crne Gore registrovano 68 vrsta drveća, 57 lišćarskih i 11 četinarskih vrsta. Pojedinačno najzastupljenije vrste su: bukva, smrča, borovi, jela i ostali liščari. U velikom dijelu su šume mješovite, sa autohtonim vrstama drveća.

Šumska teritorija Crne Gore je podijeljena na pet oblasti:

Sjeverni region - u ovom regionu ističu se planinski masivi Durmitor, Sinjajevine i Ljubišnja; planinske površi: Jezerska površ, Barice - Krupice - Kosanica, Bobovo; sa desne strane Čehotine: Mataruge, Obarde, Crljenice, kao i veće kotline Maočka i Pljevaljska. Region presijecaju od istoka prema zapadu kanjoni i rečne doline Tare i Čehotine. U ovom regionu nalaze se najveći kompleksi crnog bora i mješovitih šuma bijelog bora i smrče.

Istočni region - pripada prostoru u slivu Limu i Ibra. Regija je oivičena planinama: Bjelasica, Komovi, Prokletije, Bogićevec i Hajla, a prema sjeveru se prostiru površi Bihor i Korita. U centralnoj regiji prostiru se Plavsko-gusinjska kotlina, Beranska i Bjelopoljska kotlina. S obzirom na raznovrsnost reljefa i klime ova regija je najraznovrsnija u vegetacijskom smislu. Zastupljene su šume

bukve i jеле, smrče kao i šume munike koje se jedino nalaze u ovoj regiji.

Centralni region - obuhvata visoke planine Golija, Vojnik, Maganik, Prekornica, Kamnik i Žijovo. Na ovom prostoru se nalaze velike površi: Krnovo, Lukavica i Lola. Drugi centralni niz planina čine: Maglić, Volujak i Bioč. Ovom regionu pripadaju: Pivska planina, južne i istočne padine Sinjajevine, Moračke planine, Vučje, Komovi i južne padine Bjelasice. Ovaj region presijecaju velike rijeke: Piva sa Komarnicom, Morača i Tara sa pritokama u gornjem toku. Dominatne su šume bukve, mješovite šume jele i bukve, šume smrče na Pivskoj planini i Volujaku i šume munike koje na području Štitova, Prekornice i Maganika imaju najveći kompleks.

Region krša - prostire se sjeverno od planinskog lanca Orjen-Lovćen-Sutorman-Rumija, na sjeveru do pravca klanac Duga-Nikšić-doline Zete sa Bjelopavljičkom ravnicom, dok na istoku obuhvata Podgoričko-skadaršku kotlinu. Na ovoj površi uzdižu se krečnjačke planine: Somina, Njegoš, Zla gora, Pusti lisac, Budoš i Garač. Veće zaravni na ovom prostoru su kraška polja: Cetinjsko, Njeguško, Dragaljsko, Grahovsko i Nikšićko. Region krša je predio sa najdebljim slojevima karbonatnih stijena, pretežno krečnjaka, kao i sa izraženim erozionim procesima usled velikih količina padavina na ovim prostorima.

Crnogorsko primorje - ova regija se prostire od morske obale do vrha planinskog lanca Orjen-Lovćen-Sutorman-Rumija. Karakterišu je strme krečnjačke padine sa procjepima i grebenima. U sjeverozapadnom dijelu

primorja pojas zaravni je uzan, dok se u jugoistočnom primorju prostire niska ravan Ulcinjskog polja. Usljed intezivnog antropogenog uticaja u dugom vremenskom periodu vegetacija ovog prostora je promjenjena, tako da se umjesto šumskih zajednica sada nalaze razni oblici: makija, šikara i kamenjara.

Definicija nelegalne sječe

Postoje mnoge aktivnosti koje negativno utiču na šume i koje se mogu smatrati nezakonitim. Jedna od njih je ilegalna ili bespravna sječa. Definicija i procjena veličine bespravne sječe i utvrđivanja pojma do međunarodno priznate definicije često varira. Više institucija i pojedinaca je pokušalo dati definiciju ovog pojma.

Prema Ministarskoj konferenciji o zaštiti šuma u Evropi (MCFPE), u različitim zemljama, pa čak i unutar jedne zemlje, priroda bespravne sječe može značajno varirati. Većina definicija se odnosi na aktivnosti nelegalne sječe u obezbjeđivanju socijalne egzistencije do onih nelegalnih sječa u postupcima koncesionih sječa.

Prema Callisteru (1999), nelegalne aktivnosti u sektoru šuma uglavnom podrazumijevaju:

Bespravnu sječu raznih oblika, kretanje drvnih proizvoda bez odgovarajućeg odobrenja, ali i aktivnosti direktno usmjerene na izbjegavanje plaćanja poreza ili šumarskih naknada.

Prema Contreras-Hermosilla 2002., „bespravne aktivnosti u šumarstvu uključuju: neovlašćeno zauzimanje javnog i privatnog šumskog zemljišta, sječu u zaštićenim ili ekološki osjetljivim područjima, sječu zaštićenih vrsta drveća, paljenje šuma, krivolov, nezakonit transport drveta i drugih šumskih proizvoda, krijumčarenje, netržišne cijene i druge lažne računovodstvene prakse, nelegalnu i nezakonitu preradu šumskih proizvoda, kršenje ekoloških propisa i podmićivanje državnih službenika koji su povezani sa aktivnostima u šumarstvu. Sire definisana nelegalnih sječa koju koristi Rosenbaum može uključivati „gotovo svaku nezakonitu radnju koja se može dogoditi između uzgoja drveta do dolaska šumskog proizvoda u ruke potrošača.“

Alison Hoare smatra da se nelegalna sječa odnosi na aktivnosti kao što su kao nezakonito kršenje šuma za druge namjene zemljišta, poslovanje u šumarstvu sa nezakonito stečenom dozvolom, uključujući koruptivne procese ili čak sječu drvne građe iz nezakonito uzgojenih plantaža.

Organizacija WWF daje prilično opsežnu definiciju koja obuhvata pojedinačna djela koja se smatraju nelegalnom sjećom.

Po njima bespravna sječa uključuje sječu:

- izvan koncesionog područja;
- prekoračenje kvote sa realizovanim etatom drveta ispod/iznad dozvoljenog iz javnih (državnih) šuma;
- u zaštićenom području;
- bez odgovarajućih dozvola;
- bez poštovanja propisa o javnom nadmetanju;
- bez dostavljanja potrebnih planova upravljanja;
- u zabranjenim područjima kao što su strme padine, obale rijeka i slivovi;
- zaštićene vrste nacionalnim i međunarodnim pravom;
- sa duplikatom dozvole za sječu;
- korištenje nedozvoljenih radnji za uništanje drveća kako bi se ono kasnije moglo legalno posjeći;
- sklapanje ugovora sa lokalnim preduzetnicima za kupovinu trupaca iz zaštićenih područja;
- uklanjanje manjih/prevelikih stabala iz javnih šuma na račun sanitarnih sječa;
- prijavljivanje većih količina drveta od koncesija za šume kako bi se prikrio dio količine iz neovlaštenih područja izvan granica koncesije;
- korištenje mita za dobijanje koncesija za sječu;
- korištenje obmanjujućih transfernih cijena i drugih nezakonitih računovodstvenih praksi kako bi se

promijenile cijene, količine, novčani tokovi i nivoi servisiranja duga (na primjer, neke kompanije će naduvati cijenu uvezenih inputa kao što su mašine i smanjiti cijene i obim svog izvoza kako bi smanjile nominalni profit, njihovu poresku obavezu prema zemlji domaćinu i samim tim nastojeći da nezakonito prenesu sredstva u inostranstvo);

- koja se bavi ilegalnim transportom i prometom drveta ili krijumčarenjem drveta;
- koja se obrađuje bez potrebnih dozvola i koji nije u skladu sa ekološkim, socijalnim i zakonima o radu.

Ovako širok pristup definisanju nelegalne sječe je prilično koristan, jer može pomoći zainteresovanim licima ili organizacijama, zakonodavcima i izvršnim organima u njihovim nastojanjima da se pozabave ovim problemom tako što će obezbijediti polaznu tačku koje pomaže u karakterizaciji različitih praksi u sektoru šumarstva.

Iz pravne perspektive, bespravna sječa se može definisati kao „drveće ubrano bez saglasnosti vlasnika (pljačka, ili nezakonito prisvajanje) ili bez poštovanja zakonskih ograničenja (neovlaštene sječe).³“

³ Bouriaud and Niskanen 2003, p.2.

Uloga EU u zaštiti šuma

Nezakonita sjeća je bila - i još uvijek je - sveprisutan problem od velike međunarodne zabrinutosti. Poljoprivredna ekspanzija se danas smatra glavnim pokretačem krčenja šuma⁴, ali ilegalna sjeća i povezana trgovina i dalje imaju veliki i razoran uticaj na neke od najvrednijih preostalih svjetskih šuma, kao i na ljudе koji u njima žive i koji se oslanjaju na resurse koje šume obezbjeđuju⁵. Politika EU za rješavanje pitanja ilegalne sjećе i povezane trgovine definisana je u uredbama FLEGT i EUTR. Cilj EUTR-a je spriječiti da se nelegalno posjećeno drvo i proizvodi od njih stavljuju na tržiste EU. Ova regulativa pokriva kako domaće tako i uvezeno drvo. Unutar EU, drvoraprerađivački režim naglašava rasprostranjenu prirodu nelegalne sjećе, ukazujući na njene posljedice i njen transnacionalni karakter. Uredba EU o drvetu (EUTR) stupila je na snagu 2013. godine i njom se zabranjuje stavljanje nelegalno posjećenog drveta na evropsko tržiste.

Uredba je glavni dio napora EU da smanji krčenje šuma i zaštiti rizične vrste drveća kao dio Akcionog plana EU za šume, zakone, provođenje, upravljanje i trgovinu (FLEGT). Cilj Uredbe FLEGT je zaustaviti ilegalnu sjeću u partnerskim zemljama i osigurati da se u EU izvozi samo legalno drvo i proizvodi od njega. Ova uredba nije pokušala dati jasnу definiciju ovog fenomena. Umjesto toga, EUTR prepusta odgovornost za definisanje pitanja zemlji u kojoj je drvo posjećeno, uzimajući u obzir njene domaće propise, kao i relevantne međunarodne konvencije kojih je ta zemlja članica. Kao takvi, regulatorni koraci u EU nastojali su da se pozabave pitanjem nelegalne sjećе bez stvarnog pojašnjenja njenog značenja unutar vlastite nadležnosti. Dvosmislenost ovog pristupa je zbog činjenice da nelegalna sjeća nije samo problem u trećim zemljama, već se fenomen javlja i u zemljama EU kao što su Rumunija i Bugarska⁶.

EU je intenzivirala svoju saradnju sa drugim zemljama potrošačima i prerađivačima. S Kinom, EU je uspostavila bilateralni koordinacioni mehanizam (BCM) o provođenju zakona i upravljanju šumama. Kroz BCM, EU i Kina zajedno rade na zaustavljanju ilegalne sjećе i povezane trgovine ilegalnom drvnom grupom na globalnom nivou. EU blisko sarađuje sa zemljama dobavljačima kao što je Mijanmar kako bi im pomogla da poboljšaju svoje upravljanje šumama i spriječe ilegalnu sjeću. EU je takođe nastojala povećati potražnju za legalnim i održivim drvetom i proizvodima od drveta ohrabrujući politike nabavke i privatnog i javnog sektora koje daju prednost legalno posjećenom drvetu i proizvodima od drveta. U javnom sektoru oni predstavljaju dio šireg nastojanja da se „ozelene“ politike javnih nabavki. Sve veći broj država članica EU usvaja politike zelenih javnih nabavki koje zahtijevaju da drvo i proizvodi od drveta budu iz legalnih i održivih izvora. Zemlje koje provode takve politike uključuju Belgiju, Dansku, Francusku, Njemačku, Holandiju i UK.

Mnoge trgovinske i maloprodajne federacije i kompanije u privatnom sektoru EU preuzele su obaveze kroz Kodekse ponašanja da

⁴ <http://www.fao.org/3/ca9825en/CA9825EN.pdf>.

⁵ UNEP and INTERPOL (2012). Green carbon, black trade.

⁶ Dr. Kévin KINDJI, Internal and external dimension of illegal logging: legal issues and solutions, Novembar 2021.,

eliminišu nelegalno posjećeno drvo iz svojih lanaca snabdijevanja. Osim toga, neke banke su uspostavile politike kako bi osigurale da njihovi klijenti nijesu povezani s aktivnostima ilegalne sjeće.

Izgradnja kapaciteta je važan element FLEG akcionog plana, posebno za zemlje u razvoju. Komisija radi sa državama članicama EU na obezbjeđivanju takve izgradnje kapaciteta kroz svoje instrumente razvojne saradnje, uključujući podršku nevladinim organizacijama i akcijama privatnog sektora. U zakonodavnom smislu bitnu stavku predstavljaju obavezujući međunarodni dokumenti na čije se poštovanje Crna Gora obavezala kao država (konvencije, sporazumi), kao i obaveze koje proističu iz procesa evropskih integracija (direktive, preporuke, direktive i rezolucije sa Ministarskih konferencija o zaštiti šuma u Evropi), kao što su:

- Agenda 21 (1992);
- Okvirna Konvencija UN o klimatskim promjenama (UNFCCC) (1992);
- Konvencija o biološkom diverzitetu (2001);
- Konvencija o dugoročnom zagađenju vazduha (1979);
- Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti (Ramsar) (1977);

- Zaštita svjetskog kulturnog i prirodnog nasleđa (1972);
- Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama (CITES) (2001);
- Direktive i rezolucija Ministarske konferencije o zaštiti šuma (2003);
- Direktiva Savjeta br. 43/92 o očuvanju prirodnih staništa i divljih flora i fauna (1992);
- Direktiva Savjeta br. 409/79 o očuvanju divljih ptica (1979);
- Direktiva Savjeta br. 105/99 o tržištu šumskog reproduktivnog materijala (1999);
- Direktiva Savjeta br. 2158/92 o zaštiti EU šuma protiv požara (1992);
- Direktiva Savjeta br. 3528/86 o zaštiti EU šuma protiv atmosferskog zagađenja (1986);
- Direktiva Savjeta br. 1615/89 o uspostavljanju informaciono – komunikacionog sistema za evropske šume (1989);
- Direktiva Savjeta br. 89/68 o – okvirnom zakonu članica država o klasifikaciji šumskih sirovina (1968);
- Direktiva Savjeta br. 1232/98 o statističkoj klasifikaciji proizvoda po aktivnostima u evropskoj ekonomskoj zajednici (1998).

Zakonodavstvo u Crnoj Gori

Zakonska regulativa iz oblasti šumarstva, u svjetlu procesa integracije Crne Gore u EU, prolazi kroz fazu prihvatanja i ugrađivanja evropskih normi i standarda u domaće zakonodavstvo. Ustav CG je opredijelio razvoj Crne Gore kao ekološke države, što čini osnovnu upravljanja šumskim resursima na principima održivosti i poštovanja strogih kriterijuma očuvanja prirode i životne sredine.

Doneseni su sektorski zakoni koji se direktno tiču sektora šumarstva: Zakon o šumama, Zakon o reproduktivnom materijalu šumskog drveća i Zakon o Lovstvu. Osim ovih direktnih na snazi su i indirektni Zakoni koji imaju uticaja na nezakonite radnje u šumarstvu: set zakona u oblasti zaštite biodiverziteta i životne sredine, set ekonomskih zakona

(Zakon o koncesiji...), Krivični zakonik Crne Gore, Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu...

Osim zakonskih akata postoji čitav set i drugih dokumenta u kojima se pominje bespravna sjeća ili koji obuhvataju sektor šumarstva.

Pravilnici koji su u funkciji sektora šumarstva su: Plan integriteta Uprave za šume, Izvještaj o sprovođenju plana integriteta, Interni pravilnik za postupanje Uprave za šume prilikom sprovođenja postupka nabavke male vrijednosti, Pravilnik o visini naknade za doznamu stabala, premjer i žigosanje drvnih sortimenata i izradu izvođačkog projekta, Pravilnik o bližem sadržaju i načinu izrade Programa gazdovanja šumama, Pravilnik o doznamci i sjeću stabala, načinu prijema i obilježavanju drvnih sortimenata, Pravilnik o doznamci stabala za sjeću, načinu prijema i obilježavanju drvnih sortimenata i uvjerenju o porijeklu drvnih sortimenata, Pravilnik o kriterijumima i indikatorima za upravljanje i gazdovanje šumama i šumskim zemljишtem na održiv i multifunkcionalni način, Pravilnik o listi šumskog drveća i ostale šumske vegetacije, Pravilnik o načinu projektovanja, tehničkim uslovima za izgradnju, održavanje i tehnički prijem šumske infrastrukture, Pravilnik o načinu vrednovanja funkcija i namjeni šuma, Pravilnik o programu i načinu polaganja stručnog ispita za čuvare šuma, Pravilnik o programu i načinu polaganja stučnog ispita i sticanje licence za vršenje stručnih poslova u šumarstvu, Pravilnik o uslovima za formiranje šumskih područja, gazdinskih jedinica i nižih prostornih jedinica i načinu obilježavanja granica, Pravilnik o sadržaju i načinu izrade programa i planova gazdovanja šumama i načinu obilježavanja granica u šumi, Odluka o ustanovljinju lovišta i osnivanju lovišta sa posebnom namjenom, Program razvoja lovstva 2014-2024, Pravilnik o bližem načinu sprovođenja postupka davanja nedrvnih šumskih proizvoda na komercijalno korišćenje, Tehnički elaborat za službenu uniformu čuvara šuma, Pravilnik o službenoj uniformi i legitimaciji čuvara šuma.

Osim ovih dokumenata tu su još i Strategija razvoja šuma i šumarstva (2014-2023), Nacionalna šumarska politika Crne Gore (2008), Registr rizika, Akcioni plan za spriječavanje bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2019-2021, Akcioni plan za

Analiza bespravne sječe u Crnoj Gori

usaglašavanje s pravnom tekovinom EU, Poglavlje 11- Poljoprivreda i ruralni razvoj, Planovi razvoja šuma, Godišnji programi gazdovanja šumama...

Veliki problem predstavlja i to što je jedan dio ovih dokumenata istekao i prepoznaće se potreba donošenja novih u skladu sa postojećim stanjem u šumarstvu.

Krovni zakon i dokumenti u oblasti šumarstva u Crnoj Gori su Zakon o šumama i Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva 2014-2023. – Nacionalna šumarska strategija.

Zakon o šumama u članu 34. pravdića privremeno oduzimanje bespravno posjećenog drveta i predmeta kojima je izvršeno krivično djelo ili prekršaj i bez odlaganja ih preda nadležnom organu. Ovaj Zakon predviđa da nadležno ministarstvo donosi propis o obilježavanju panjeva bespravno posjećenih stabala kao i oblik i sadržinu žigova. Zakonom o šumama uređuje se uzgoj, zaštita, očuvanje i unaprjeđenje šuma, planiranje, način i uslovi korišćenja

šuma, izgradnja i održavanje šumske puteva, monitoring šuma, kao i druga pitanja od značaja za šume, šumsko zemljište i šumarstvo. Ovaj zakon primjenjuje se i na zaštitu, očuvanje i korišćenje šumskog drveća koje se nalazi van šume i šumskog zemljišta. Prema Zakonu o šumama (Sl Crne Gore br. 74/10, 40/11 i 47/15), stabla se mogu sakupiti tek nakon njihove selekcije, obilježavanja i doznake u skladu sa šumarskim programom

upravljanja i planom upravljanja za šumu u privatnom vlasništvu. Oznake traju najviše tri godine nakon toga je nadležni organ uprave dužan je ukloniti oznake sa odabranih stabala. Uslovi za transport i promet drvnih sortimenata regulisani su i Zakonom o šumama. Šumski sortimenti se mogu izvoziti sa gradilišta, tek nakon njegovog prijema. Prijem obuhvata premjer, evidentiranje i obilježavanje drvnih sortimenata (žigom, bar kodom i dr.) nakon što se prethodno utvrdi da je uspostavljen šumski red. Vlasnik, odnosno korisnik šume dužan je da o izvršenoj sjeći obavijesti nadležni organ uprave u roku od tri dana od dana izvršene sječe.

Prijem vrši nadležna uprava ovlaštenje putem knjige prijema. Osnova iz knjige prijema predstavlja potvrda porijekla šuma ili drvnih sortimenata.

Prodaja, prerada i skladištenje šumskih sortimenata koje nijesu pravilno označene i koje nemaju potvrdu o porijeklu je zabranjeno.

Na drugoj strani Strategija šumarstva definije dva opšta cilja koji se odnose na šume kao ekosistem i prirodnji resurs:

1. Unaprijediti šume i održivost gazdovanja povećanjem drvne zabine u šumama;
2. Povećati BDP sektora šumarstva, drvine industrije i drugih djelatnosti koje zavise od šuma.

Bespravna sjeća šuma i nedostaci u kaznenoj politici su prepoznate kao opasnosti u SWOT analizi šumarstva u Crnoj Gori. Vlada Crne Gore je prepoznala problem nevidljivih sjeća donošenjem Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2009. godine i kasnije 2019-2021. godine.

Cilj Akcionog plana za sprječavanje bespravnih aktivnosti u šumama bio je suprostavljanje svim oblicima bespravnih aktivnosti u šumarstvu, uključujući šumske krađe i protivpravno zauzimanje šumskog zemljišta, namjerno podmetanje šumskih požara, uništavanje graničnih linija između državnih i privatnih šuma, korupciju u šumarstvu, sa posebnim akcentom na bespravne aktivnosti u oblasti korišćenja šuma i prometa bespravno posjećenog drveta. Ipak plan nije dao očekivane rezultate, a problem iz godine u godinu eskalira.

Nacionalnom strategijom održivog razvoja do

Analiza bespravne sječe u Crnoj Gori

2030. konstatuje se da je obim eksploatacije u granicama održivosti, ali i da je stvarna posjećena drvna masa upitna. Isto se odnosi i na stvarnu efikasnost eksploatacije, tj. na efekte sadašnjeg načina korišćenja građe (veliki obim sječa, a mali udio u bruto društvenom proizvodu, kao posljedica nerealne vrijednosti drveta – nije pravedno vrednovana vrijednost drveta).

U izvještaju o implementaciji Nacionalne strategije biodiverziteta s Aktionim planom 2016-2020. ocijenjeno je da je implementacija više mjera koje se odnose na sprječavanje i ublažavanje pritisaka na biodiverzitet „umjereni uspješna“ (ovdje su uključene aktivnosti koje se tiču borbe protiv nezakonitih aktivnosti u šumarstvu, istraživanja o šumskim staništima, djelotvornost procjena uticaja i procjene prihvatljivosti intervencija u šumarstvu i korišćenju voda, izrada preostalih procjena u ribarstvu, itd.).

Prostornim planom Crne Gore apostrofira se da šumarstvo u sjevernom području mora da se bazira na održivom šumarstvu što to svakako do sada nije bio slučaj. Brojni su primjeri nelegalne sječe sa kojima je i javnost u Crnoj Gori bila upoznata.

Zakon o Krivičnom postupku (“Sl. list RCG”, br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i “Sl. list CG”, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020) prepoznaje bespravnu sječu i uništavanje šuma u članovima 323 i 324. U Članu 323. se navodi ko protivno propisima ili naredbama nadležnih organa vrši sječu ili krčenje šume, ili ko ošteće stabla ili na drugi način pustoši šume ili obori jedno ili više stabala u parku, drvoredu ili na drugom mjestu gdje sječa nije dozvoljena, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

U stavu 2 ovog člana propisano je da ko bespravnu sječu izvrši u zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili u drugoj šumi sa posebnom namjenom, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

U članu 324 propisana je novčana kazna i kazna zatvora do jedne godine za onog „ko radi krađe obori u šumi, parku ili drvoredu jedno ili više stabala, a količina oborenog drveta je veća od jednog kubnog metra. Ovaj član propisuje da ako je djelo iz stava 1 ovog člana učinjeno u namjeri da se oborenog drva proda, ili ako je količina oborenog drveta

veća od pet kubnih metara ili ako je djelo izvršeno u zaštitnoj šumi, nacionalnom parku ili drugoj šumi sa posebnom namjenom, učinilac će se kazniti zatvorom od tri mjeseca do tri godine i novčanom kaznom.

Bespravna sječa na Balkanu

Šumski ekosistemi na Zapadnom Balkanu su pod konstantnim pritiskom. Značajne šumske površine su izgubljene zbog požara, legalnih koncesionih sjeća i bespravnih sjeća. Ekonomска situacija u mnogim državama Balkana je takva da se mnogi ljudi oslanjaju na šume kao dodatak svojim prihodima, posebno u ruralnim područjima, gdje je krađa drva gotovo uobičajena i obično uzrokovana siromaštvo. U nekim zemljama dominantna je bespravna sječa šuma. Osim faktora siromaštva bespravna sječa drva vođena tržistem takođe je važna faktor zbog svoje isplativosti i niskog rizika za počinioce. Glavne vrste nelegalne sjeće koje su uobičajene kod korisnika su:

- Bespravna sječa iz javnih i privatnih šuma;
- Lažna deklaracija količine, vrste, vrijednosti ili porijekla posjećenog drveta;
- Ilegalne sjeće u zaštićenim područjima;
- Dobivanje dozvole za sjeću putem mita i korupcije.

Nezakonita sjeća je u većini zemalja Balkana prepoznata kao ozbiljan problem, a ovo

pitanje se rijetko rješava jasno i sistemski. Pravni okvir za regulisanje djelatnosti šumarstva, uglavnom u formi zakona o šumama postoji u većini zemalja na Balkanu. Međutim, u njemu nijesu regulisani svi aspekti šumarstva. Regulativa šumarstva je takođe ugrađena u druge sektorske zakone, kao što je Zakon o zaštiti životne sredine, Zakon o zaštiti prirode i Krivični zakon. Takva fragmentacija stvara probleme u koordinaciji i slabim ukupnu implementaciju i sprovođenje. Jedna od prepreka u implementaciji takođe je nedostatak pouzdanih i sveobuhvatnih podataka o šumama i gazdovanju šumama. Zajedničko za većinu zemalja je opšti nedostatak koordinacije između različitih institucionalnih i administrativnih okvira. Dodatni problem predstavlja i nedovoljan broj ljudskih resursa u institucijama, njihova nedovoljna efikasnost, kao i raširena korupcionalna praksa. Crna Gora se u poslednjem izvještaju za percepciju korupcije nalazi na 64. mjestu, sa indeksom percepcije korupcije (CPI) 46 i ispred je Sjeverne Makedonije i Kosova, koji dijele 87. poziciju i 39 indeksnih poena, zatim Srbije, koja je sa CPI 38 na 96. mjestu, ispred Albanije i Bosne i Hercegovine, koje, sa 35 CPI poena, dijele 110. mjesto, kao i da ima bolji indeks percepcije korupcije od tri članice EU: Rumunije, Mađarske i Bugarske. Utvrđeno je da je primjena zakona o šumama uglavnom neefikasna u većini korisnika EPPA (Program partnerstva EU u oblasti životne sredine za pristupanje (EPPA) na Zapadnom Balkanu i Turskoj). Nedostatak opreme i obučenih kadrova identifikovani

su kao glavna prepreka u borbi protiv nelegalne sjeće. Sistem krivičnog pravosuđa nije korišćen efikasno kod korisnika EPPA za borbu protiv nelegalne sjeće. Vrste i raspon kazni koje su propisane i izrečene obično ne stvaraju pravi efekat odvraćanja. Još jedan važan aspekt koji nedostaje u svim zemljama je praćenje predmeta kroz sve faze sistema krivičnog pravosuđa od otkrivanja do osude. Dakle, glavni uzroci bespravne sjeće u zemljama EPPA mogu se sažeti na sljedeći način:

- Nekoherentna, fragmentirana i nedovoljno sprovodiva politika i pravni okvir;
- Ograničeni kapaciteti za sprovođenje;
- Nedostatak informacija o šumskim resursima i nelegalnoj sjeći;
- Korupcija u lancu snabdijevanja drvetom;
- Velika potražnja za jeftinim drvetom (ogrijevnim drvima).

Zvanična statistika o bespravnoj sjeći u Albaniji, pokazuje smanjenje tog trenda od 1997. godine. Vrhunac je dostignut 1997. godine kada je zabilježeno više od 500.000m³ nelegalno posjećene šume (INSTAT 2008). Prema vladinoj statistici, ukupan obim nelegalne sjeće je oko 15% ukupne godišnje sjeće. Međutim, stvaran obim nelegalne ili neuređene sjeće vjerovatno nadmašuje legalnu sjeću i to deset puta. To se da

zaključiti po neslaganju između zvaničnih podataka o snabdijevanju drvima za ogrijev i stvarne potrošnje. Najveća grupa potrošača drva za ogrijev su domaćinstva; ali i javne ustanove, proizvođači čumura i kreča koji takođe troše znatne količine drva za ogrijev. Ukupna potrošnja drva za ogrijev po različitim sektorima procjenjuje se na oko 2,55 miliona m³ godišnje. U poslednjih 15 godina te promjene su negativne iako vlada ostaje pri tvrdnji da je godišnja sjeća uvek ispod dozvoljene godišnje sjeće⁷.

Da bi se pozabavila nelegalnom sjećom i procesima degradacije šuma, albanska vlada je u februaru 2016. godine uvela 10-godišnju zabranu na sjeću šuma i trgovinu šumskim proizvodima u komercijalne svrhe.

Da bi se uveo moratorijum, vlada je formirala privremenu radnu grupu zvanu „Zelena straža“, čiji je glavni zadatak da sprječi nanošenje štete šumama, bilo da su javne ili privatne.

U Albaniji je kršenje odredbi Zakona br. 5/2016 proglašavanje moratorijuma na šume kažnjivo novčanom kaznom od oko 40.000,00 EUR, osim ako povreda ovog zakona ne predstavlja krivično djelo. Uprkos visokim iznosima propisane kazne, postoji uporan problem sa izvršenjem ovih kazni od strane državne uprave i nadležnih sudova⁸. Nadalje, nema sažetih podataka koji bi omogućili praćenje konkretnog slučaja kroz faze krivičnog postupka, tj. otkrivanje-istraga i, konačno, osuda počinilaca krivičnih djela u šumama. Ukratko, problem izvršenja i naplate kazne u sektoru šumarstva ostao je glavni izazov u posljednjih 30 godina. Ne postoje efikasne mjere za rješavanje korupcije, posebno onih koji se bave standardima ponašanja u borbi protiv korupcije za osoblje iz institucija i istraživanje korupcije u šumarstvu.

Na osnovu Inventura šuma sprovedenih 2003. i 2012. godine, samo 70.000m³ bilo je posjećeno svake godine u skladu sa propisima Kosova, dok preko 90% godišnje sjeće drveća nije izvršeno u skladu sa propisima

⁷ Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj u JIE (SWG), Upravljanje prirodnim resursima u Jugoistočnoj Evropi: Šume, zemljište i vode, Skoplje 2017.

⁸ EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey, Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, Septembar 2021

Analiza bespravne sječe u Crnoj Gori

(Inventura šuma na Kosovu 2012/2013). U istom dokumentu se navodi da je nelegalna sjeća drveća identifikovana kao problem na 40% javnog šumskog zemljišta i 29% privatnih šumske zemljišta. Oštećenja šuma uglavnom su uzrokovana biotičkim (ljudskim) faktorom, kroz ilegalne aktivnosti. Stanovništvo i dalje pronalazi nelegalne načine da obezbijedi izvore za ogrijev kao i izvore finansija kroz trgovinu drvetom. Šumsko zemljište na nižoj nadmorskoj visini privlačno je za nelegalnu sjeću zbog niskih troškova i lakšeg pristupa. MPŠRR uz podršku donatorskih organizacija izradilo je „Nacionalni program za zdravlje šuma 2016 - 2025“. Nacionalni akcioni plan protiv nelegalne sjeće drveća je pripremljen i odobren 2012. godine. Potpuna implementacija je u toku. Do sada su prijavljeni i ozbiljni slučajevi krivičnih djela nasilja u šumama (MPŠRR – Izveštaj o napretku u sektoru šumarstva 2014 - 2015). Pošto odredbe EUTR i FLEGT propisa se ne sprovode na Kosovu, tržište je zasnovano na nacionalnom zakonodavstvu. Upravljanje javnim i privatnim šumama uređeno je Zakonom o šumama, koji predviđa obavezno odobrenje operacije sjeće od strane nadležnog organa. Dozvole za sjeću izdaju opštine, i žigovanje ili označavanje drveta za legalno sjećanje je neophodno da bi se izvršio transport. Slaba implementacija i provođenje zakonodavstva o sjeći drva i trgovini ostaje problem. Dakle, procjenjuje se da većina godišnje sjeće se ne vrši u skladu sa zakonom⁹. Prema EULEX-u, „Nezakonita sjeća se javlja u mnogim oblicima na Kosovu, uključujući sjeću iz javnih šuma bez dozvole, sjeću u zaštićenim područjima, lažne prijave količine posjećenog drva i nelegalne sjeće iz privatnih šuma: krijumčarenje i nezakonite računovodstvene prakse.“

U FBiH je implementacija zakona otežana nedostatkom sveobuhvatne politike, zakonodavnog okvira i institucionalnih kapaciteta neophodnih za održivo upravljanje šumama, uključujući nedostatak znanja i vještina vezanih za implementaciju EUTR. Štaviše, nedostatak koordinacije i saradnje između različitih aktera politike na

nivou entiteta i između entiteta, ometaju implementaciju, što oni koji se bave ilegalnom sjećom obilato koriste.

Nelegalna sjeća prepoznata je kao ozbiljan problem u sektoru šumarstva BiH¹⁰. Neke ekološke NVO, poput Svetskog fonda za prirodu (WWF), tvrde da BiH zajedno sa ostalim istočnoevropskim zemljama predstavlja glavni izvor nelegalnog ili sumnjivog drveta na tržištu EU. Prema WWF-u, količina nelegalno posećenog drveta u BiH procenjena je na 1,2 miliona m³ (WWF, 2008). Zvanični nacionalni podaci prikazuju mnogo niže brojke. Na primer, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH izvjestilo je da je samo

38.603m³ drveta nelegalno posjećeno tokom 2012. godine, a ukupna vrednost toga je 1.902.347 KM (Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, 2013). Nelegalna sjeća utiče na privatne i šume u javnom vlasništvu, ali u privatnim se to dešava uslijed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i napuštanja privatnih šuma kao posledice rata. U 2006. godini, vlade oba entiteta prepoznale su potrebu da usvoje akcione planove za borbu protiv nelegalnih djelatnosti u šumarstvu i drvoprerađivačkom

⁹ EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey, Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, Septembar 2021

¹⁰ Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj u JIE (SWG), Upravljanje prirodnim resursima u Jugoistočnoj Evropi: Šume, zemljište i vode, Skopje 2017

sektoru. Oni su se fokusirali na unapređenje kapaciteta eksterne revizije i razvoj unutrašnjih kapaciteta preduzeća koja gazduju šumama. Neka kantonalna preduzeća koja gazduju šumama u FBiH su izradila interne programe za sprječavanje i suzbijanje korupcije i nelegalne sječe. Ti programi se uglavnom zasnivaju na sledećim stubovima: formalna obaveza preduzeća da sprječava i suzbija korupciju; razvoj i primjena internih struktura u preduzećima za sprječavanje i suzbijanje korupcije; razvoj i implementacija mehanizama za sprječavanje i suzbijanje korupcije i kontinuirano usavršavanje i širenje informacija o značaju sprječavanja i suzbijanja korupcije.

U većini preduzeća koje se bave šumarstvom postoji problem bespravnih sjeća, koji već duži niz godina nadležne institucije ne uspijevaju riješiti. Federalna uprava ne raspolaže podacima o ukupnoj količini ilegalno posjećene drvene mase u svim kantonima¹¹. U 2020. godini broj podnesenih prekršajnih i krivičnih prijava iznosio je 2.606, a presuđeno je 720 predmeta, odnosno 27,62 % od ukupno podnesenih prijava. Podatke nijesu dostavile Kantonalne uprave za šumarstvo iz Zapadnohercegovačkog kantona i Kantona 10, tako da se gore navedeni podaci odnose za osam kantona. Od ukupne štete po prijavama u iznosu od 1.315.859 KM u 2020. godini naplaćen je iznos od 26.684 KM ili 2,03%, dok je iznos kazni po prijavama za Federaciju BiH, odnosno u osam kantona, zabilježen u visini od 166.937 KM što je za zadnjih pet godina i najmanji iznos kazni i još veći absurd, naplaćeno je samo 26.684,00 KM. Mali broj presuda i kazni su kontraproduktivni, predstavljaju podsticaj šumokracidama, koji iz godine u godinu prave ogromne štete u državnim šumama.

Što se tiče Makedonije najviše ilegalnih šumarskih aktivnosti postoji u ruralnim područjima. Ova područja karakteriše siromaštvo lokalne zajednice koje sjećom šume nastoji zadovoljiti svoje potrebe (obično za ogrjevno drvo). Često, to su male količine drva koje se prevoze životinjama. Iako je nezakonito, takva praksa je tradicija u ruralnim područjima. Međutim, šume takođe

beru organizovane kriminalne grupe koje rade različitim metodama. Prvi se tiče krađe šume. Grupe koje bespravno sijeku šume u državnom ili privatnom vlasništvu bez ikakve dozvole rade uglavnom tokom noći. Oni su opremljeni modernim vozilima, motornim testerama i nose oružje. Ove grupe nikada nijesu uhvaćene i vidljivi su samo "efekti" njihovog rada. Druga vrsta organizovanog šumskog kriminala uključuje vlasti i sastoji se od dobijanja, obično putem korupcije, lažnih deklaracija o količini, vrsti, vrijednosti ili porijeklu posjećenog drveta. Još jedna vrsta ilegalne sjeće uključuje dozvolu kompanije, angažovanje putem tenderske procedure

za sjeću, vuču, utovar i transport. Ove kompanije daju nerealno niske cijene (10 puta manje od procijenjenog iznosa koji je odredio PENF) ali privila nabavke su takva da PENF mora odabratи najnižu ponudu. Razlika cijena se tada nadoknađuje nelegalno ubranim drvetom.

Na osnovu podataka predstavljenih u Studiji o ilegalnoj sjeći drva i tokovima trgovine drvetom postoji deficit od preko 1,4 miliona m³ legalnog ogrjevnog drveta na tržištu Makedonije. Sa prosječnom cijenom od 50 eura, prihod od nelegalne sjeće može biti otprilike procijenjen na 70 miliona eura godišnje, što ga čini visoko profitabilnom industrijom niskog rizika.

¹¹ Informacija o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2020. godini i planovima gospodarenja šumama za 2021. godinu

U 2019. šteta od bespravne sječe iznosila je oko 3,7 miliona eura, a procjena je da je u toj godini ilegalno posjećeno preko 27 hiljada m³ drveta¹².

Problem bespravne sječe u Srbiji je tradicionalni fenomen koji je mnogo izraženiji u privatnim šumama. Prema podacima Uprave za šumarstvo, godišnji prirast u državnim šumama je 4,5 miliona m³/godine, dok planirana sjeća iznosi 2,8 miliona m³/god. U privatnim šumama, oko 4,5 miliona m³/god od 5 miliona m³/god sijeće se privatnim šumama, tj oko 90% godišnjeg rasta. Od tog broja, procjenjuje se da je registravana sjeća oko 1,5 miliona m³/god, dok je oko 3 miliona m³ neregistrovana sjeća u privatnim šumama. Prema raspoloživim podacima iz 2018. oko 23 hiljade m³ drveća je bespravno posjećeno.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije krađa drva je najčešći prekršaj u poređenju na sve druge prekršaje protiv životne sredine. Međutim, stopa osuđivanja je niska i izrečene sankcije

se obično suspenduju, dok je broj izrečenih kazni zatvora minimalan.

Još jedna efikasna mjeru u borbi protiv ilegalnih sjeća je privremeno oduzimanje nezakonito posjećenog drveta, alati, oprema i transportna sredstva koja šumski inspektor koriste u nezakonitim radnjama. Prema godišnjem izvještaju šumske i lovačke inspekcije, u 2017. godini, 9448m³ privremeno je oduzeta građa, što predstavlja značajno povećanje u odnosu na zapreminu iz 2016. Međutim, obrnut je trend zabilježen 2019. godine, gdje je količina oduzetog drveta smanjena u odnosu na podatke iz 2018. Podaci odnose se na šume u državnom i privatnom vlasništvu.

Samo u prvih pet mjeseci 2020. godine, prema podacima kojima raspolažu "Srbijašume", bespravno je posjećeno 2.613 kubika drveta u državnim šumama, a ako se zna da kubni metar drva za ogrijev košta najmanje 5.000 dinara, Srbija je od početka godine do kraja maja izgubila oko 111.000 eura! A prema podacima ovog javnog preduzeća, na području administrativne granice sa Kosovom i Metohijom u istom periodu posjećeno je čak 7.147 kubnih metara šuma. Navodi se da je tokom 2019. godine nelegalno posjećeno 8.515 kubika, a

12 EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey, Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, Septembar 2021

na području administrativne granice sa Kosovom i Metohijom - 18.055.

U proteklih 20 godina duž administrativne linije sa AP Kosovo i Metohija evidentirano je preko 640 hiljada m³ bespravno posjećenog drveta ukupne vrednosti oko 22,10 miliona eura. U državnim šumama kojima gazduju JP „Srbijašume“ i JP „Vojvodinašume“ u periodu 2010-2020. evidentirano je 87.735 m³ bespravno posjećenog drveta, što čini štetu preko 3,8 miliona eura. Najveći dio bespravnih sjeća odnosi se na šume kojima gazduje JP „Srbijašume“, odnosno oko 95 odsto.

Od 2017. do 2019. godine od ukupno bespravno posjećenih stabala drveta, oko 82 hiljade m³ nalazi se u šumama kojima gazduju JP Srbijašume, dok se dvije trećine odnosi na bespravne sjeće duž administrativne linije¹³.

U Turskoj, aktivnosti ilegalne sjeće uključuju prekomjerno i nezakonito iskorištavanje šuma, sjeću bez dozvole ili ugovora (uglavnom se dešava u slučaju sakupljanja ogrijevnih drva), produženo čista sjeća, ilegalni transport šumskega proizvoda (prevoz bez odgovarajuće trgovачke dokumentacije). Drugi najistaknutiji tip ilegalnih aktivnosti u vezi sa šumama uključuje uzurpaciju šuma i šumskega zemljišta za poljoprivredu i stambene namjene, ali i nekontrolisana i prekomjerna ispaša životinja. Ukupan broj prijavljenih krivičnih djela u 2018. iznosio je oko 11 000 i oko 26 000 m³ drveća koje je posjećeno nelegalno.

Većina korisnika EPPA još uvijek nije u potpunosti implementirala zahtjeve. Napori

implementacije razlikuju se između zemalja u zavisnosti od trgovinskog bilansa zemlje. Dakle, zemlje koje su neto uvoznici drveta i proizvoda od drveta, kao što su Albanija i Kosovo su manje zainteresovani za poštovanje EUTR, dok je EUTR veoma važan za nacionalni sektor šumarstva i prerade drveta u Bosni i Hercegovini i Srbiji, koji su neto izvoznici primarnih i sekundarnih šumskega proizvoda. Međutim, postoji nekoliko pitanja koja ometaju efikasnu implementaciju relevantnih propisa EU koja su zajednička svim analiziranim zemljama:

¹³ <https://www.dri.rs/mediji/Pad-obima-posumljavanja-u-Srbiji.n-545.107.html>

nedostatak političke volje da se pozabave održivim upravljanjem šumama, efikasnije rješavanje korupcije u šumarstvu, kao i nedovoljno finansiranje i nedostatak administrativnih kapaciteta i tehničkih vještina u šumarstvu i jačanje uprava za šume i carinskih službi.

Bespravna sječa u Crnoj Gori

Više institucija je nadležno za smanjenje bespravne sječe u Crnoj Gori. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore je odgovorno za razvoj ekonomski i druge sektorske politike. Uprava za šume je odgovorna za prijem i izdavanje potvrda o porijeklu šuma i drvnih sortimenata. Poreska uprava provjerava usklađenost poslovanja korisnika šuma. Carinska uprava provjerava usklađenost poslovanja korisnika šuma pri izvozu i uvozu drvnih sortimenata. Tužilaštvo je odgovorno za sprovođenje istražnih postupaka u šumarskom sektoru, dok nadležni sudovi sprovode zakon.

Biotehnički Fakultet u Podgorici i Institutom za šumarstvo A.D. Podgorica sprovodi aktivnosti na Programu praćenja zdravstvenog stanja šuma.

Javnost svojim aktivnim učešćem nastoji skrenuti pažnju na devijantne pojave i bespravnu sjeću u šumama Crne Gore.

Ipak, evidentno je da više različitih institucija još uvijek ne uspijeva da izađe na kraj sa nelegalnim sjećama i korupcijom u šumarstvu.

Prema raspoloživim podacima Uprave za šume godišnje se posijeće $804\ 821\text{m}^3$ drveta. Udio šumarstva i prerade drveta u BDP je manja od 1%. Računa se da će za naredni period, uz održivo upravljanje sjećom ($0,97\text{m}^3/\text{ha}$ – što je manje od evidentiranog u ovom trenutku) bruto prihod od prodaje drvnih sortimenata bi mogao biti oko 26,5 miliona eura godišnje. Međutim, za postizanje ovog cilja potrebno je godišnje ulagati u šume oko 11 miliona eura. U martu 2017. godine Vlada je donijela Odluku o privremenom ograničenju izvoza drvnih sortimenata (Sl.list CG, br.23/2017, 63/17, 33/18 i 24/19) za sprečavanje nestašice drvnih sortimenata i ublažavanja efekata

nestašice drvnih sortimenata. Izvoz drvnih sortimenata iz državnog vlasništva bio zabranjen. Jedan od glavnih razloga jer takva zabrana je sprečavanje izvoza drveta sirovina u susedne zemlje (Kosovo, Albanija, Severna Makedonija, Italija i Srbija) i za zaštitu domaće prerade drveta industrije, koja ima potencijal za rast, ali jeste ograničen nedostatkom sirovina. Tokom 2019. godine donesena je

Odluka o privremenom zabrani izvoza drvnih sortimenata. Odluka je produžena do 1. maja 2023. godine, što je rezultiralo potpunim prestankom izvoza trupaca i ogrijevnog drveta, ali i značajno povećanje izvoza rezane građe i drvenih peleta.

U skladu sa ovom Odlukom izvoz određenih drvnih sortimenta (cijepanog ogrijevnog drveta dužine do 40 cm, iverja od nečetinara (lišćara), iverja od četinaru, piljevine, drvnih otpadaka, ostataka i okoraka, kao i telegrafskih, telefonskih i električnih stubova obrađenih do glatke površine) vrši se isključivo na osnovu dozvole za izvoz".

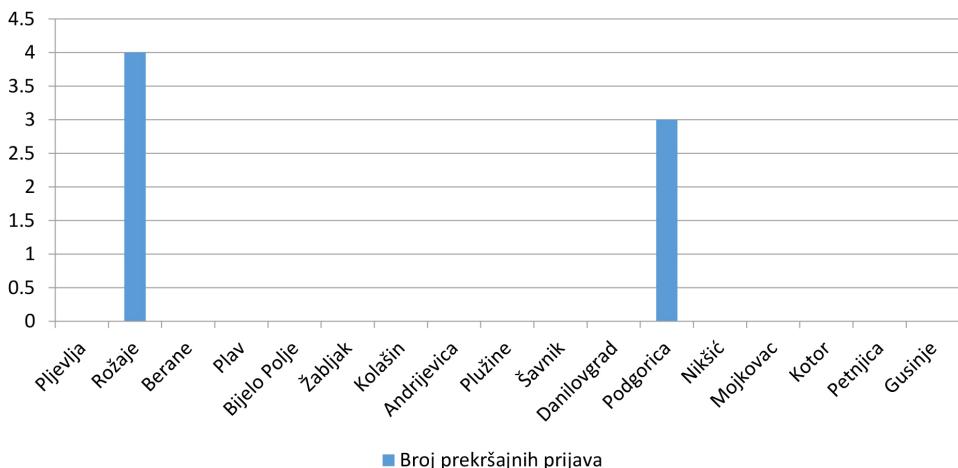
Dozvolu za izvoz na period od 60 dana izdaje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donošenjem rješenja, na osnovu zahtjeva pravnog lica ili preduzetnika za svaku pojedinačnu pošiljkbu.

Za izdavanje dozvole za izvoz, osim zahtjeva, neophodno je dostaviti i sljedeću dokumentaciju:

- ugovor o kupoprodaji drvnih sortimenata zaključen sa uvoznikom ili profaktura;
- dokaz o svojini nad drvnim sortimentima koji se izvoze: list nepokretnosti i rješenje kojim se odobrava sječa drvnih sortimenata;
- dokaz o upisu u evidenciju prometa drvnih sortimenata;
- ugovor o kupoprodaji drvnih sortimenata i dokaz o izvršenoj uplati ugovorene cijene sa plaćenim porezom na dodatu vrijednost, ako izvoznik nije vlasnik šume iz koje potiču drvni sortimenti; i
- dokaz o izvršenim poreskim obavezama u skladu sa zakonom.

Evidenciju o izdatim dozvolama za izvoz određenih drvnih sortimenata vodi Ministarstvo

Broj prekršajnih prijava

Analiza bespravne sjeće u Crnoj Gori

poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Ova odluka je stupila na snagu osmog dana od dana objavlјivanja u "Službenom listu Crne Gore", a primjenjuje se do 1. maja 2023. godine.

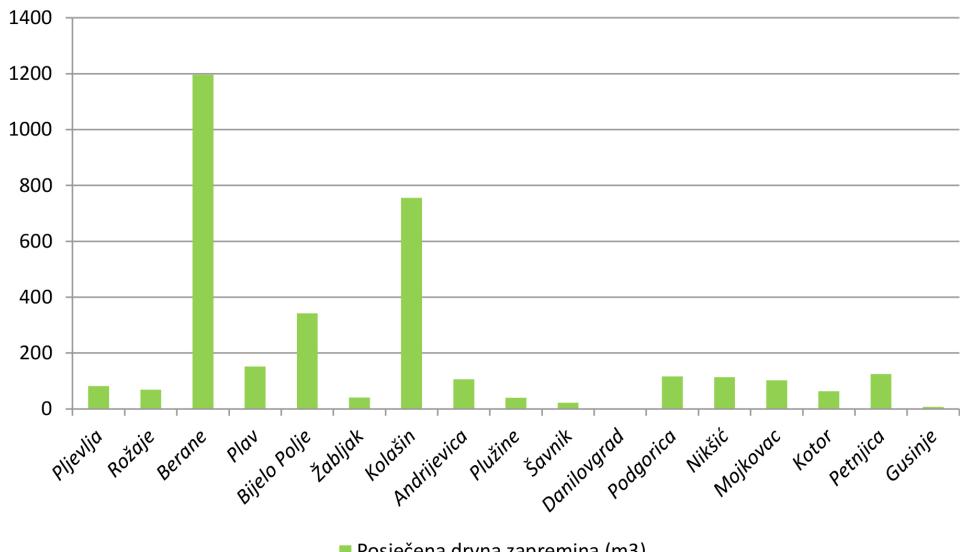
Vlada Crne Gore je prepoznaла problem neevidentiranih sjeća donošenjem Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu 2009. godine. U okviru NIŠ-a 2010. godine napravljen je popis panjeva posjećenih stabala u pet godina prije sprovođenja inventure (tj. od 2005 do 2010.). Prema tom popisu, količina posjećenog drveta je konzistentna sa podacima MONSTAT-a o potrošnji drveta, a od 2005 do 2008. godine oko trećina drvne mase je posjećena sa urednom dokumentacijom i žigom doznake. U godini 2009/2010., a to je prva godina važenja većine koncesionih ugovora, godinu dana nakon donošenja Akcionog plana za borbu protiv bespravnih aktivnosti i u godini donošenja novog Zakona o šumama - obim sjeća nedoznačenih stabala se smanjuje, a doznačenih povećava. Detaljnija analiza posjećenih stabala i drvne mase ukazuje da se velika većina sjeća bez doznake (80 % stabala i 40 % drvne mase) vrši na stablima tanjim od 25 cm. U velikoj mjeri se radi o neprijavljenim sjećama za ogrijevno drvo u vlastitim šumama privatnih vlasnika. Jedan razlog za takve sjeća je trošak doznake za vlasnika kao i za Upravu za šume. Zbog odsustva struke, takve sjeća obično nemaju funkciju njene sastojine, tako da se propušta mogućnost poboljšanja kvaliteta i produktivnosti sastojina sprovođenjem odgovarajućih mera njene šuma.

Razlog za sjeću stabala većih dimenzija bez doznake je dijelom isti kao za stabla malih dimenzija, a dijelom se radi o tome, da je dobar dio šuma teško dostupan i da koncesionari, umjesto da posjeku sva doznačena stabla, više stabala posjeku u blizini šumskim putevima, dok udaljenija doznačena stabla ostavljaju neposjećena. Pored toga, u određenom dijelu sjeća, još uvijek se radi i o klasičnoj krađi drveta.

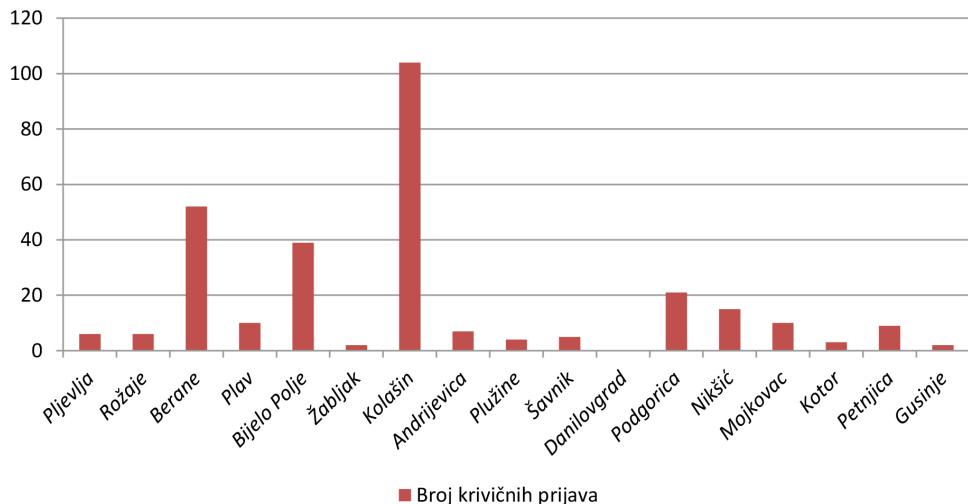
Izvještajem o zdravstvenom stanju šuma za 2020. koji je izradila Uprava za šume se konstatuje da zdravstveno stanje šuma u Crnoj Gori u 2020. godini nije bilo na zadovoljavajućem nivou, ali i da vitalnost, dugoročna stabilnost i otpornost šuma nijesu ugroženi. Sa usvajanjem izvještaja za 2021. godinu se kasni, ali na osnovu podataka dobijenih iz Uprave za šume u 2021. došlo je do povećanja zapremine bespravno posjećenog drveta.

U izvještajima za 2020. konstatuje se da je obim evidentiranih i procesuiranih bespravnih sjeća i drugih bespravnih aktivnosti niži u odnosu na prethodnu godinu, dok je u porastu

Posjećena drvna zapremina (m³)

Broj krivičnih prijava

Područna jedinica	Broj krivičnih prijava	Broj prekršajnih prijava	Posjećena drvna zapremina (m ³)	Zapljenjena drvna masa (m ³)
Pljevlja	6	0	81.52	44.53
Rožaje	6	4	68.66	0
Berane	52	0	1.196.27	0
Plav	10	0	151.88	5.40
Bijelo Polje	39	0	342.51	0
Žabljak	2	0	40.48	0
Kolašin	104	0	755.93	163.58
Andrijevica	7	0	106.14	4.00
Plužine	4	0	40.13	32.22
Šavnik	5	0	22.08	14.87
Danilovgrad	0	0	0	0
Podgorica	21	3	116.27	0
Nikšić	15	0	113.25	23.84
Mojkovac	10	0	101.99	0
Kotor	3	0	63.43	0
Petnica	9	0	124.69	28.97
Gusinje	2	0	7.61	2.89
Ukupno:	295	7	3.332.84	320.30

broj podnesenih krivičnih prijava protiv počinilaca bespravnih radnji u određenim područnim jedinicama. Generalno, za 2020. godinu se može konstatovati značajno postojanje bespravnih aktivnosti u šumarstvu¹⁴.

Broj podnesenih krivičnih prijava u 2020. godini za bespravne sječe je bio 295, prekršajnih 7, a utvrđena je i bespravno posjećena zapremina od 3332,84m³ od čega se na opština Berane odnosi jedna trećina.

Analiza bespravne sjeće u Crnoj Gori

PJ	m3	k.p.	m3	k.p.	m3	k.p.	m3	k.p.	m3	k.p.	m3	k.p.	m3	k.p.	
Plejvelja	91	13	96,01	14	51,92	7	577,23	13	490,26	13	81,52	6	164,20	9	
Rožaje	1744	33	369,65	35	110,08	20	640,81	11	117,8	18	68,66	6	59,06	9	
Berane	276	28	539,34	59	1093,47	62	1039,93	82	377,22	33	1196,27	52	953,07	51	
Plav	461	10	216,02	14	58,60	5	18,55	4	257,41	3	151,88	10	87,99	10	
Bijelo Polje	224	25	173,38	23	379,15	50	330,38	36	359,22	27	342,51	39	261,45	25	
Žabljak	/	/	12,88	2	/	/	5,70	1	/	/	40,48	2	183,74	3	
Kolašin	991	94	474,62	63	5521,55	125	1086,28	115	802,75	95	755,9	104	537,19	89	
Andrijevica	123	15	217,26	19	79,49	9	191,4	17	2949,1	5	106,1	7	180,77	16	
Plužine	108	7	44,78	6	55,48	10	35,94	5	9,82	2	40,13	4	15,49	2	
Šavnik	64	4	6,85	2	11,3	5	10,64	2	9,63	3	22,08	5	286,63	4	
Dani-lovgrad	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Podgorica	145	24	207,68	32	109,41	23	192,44	26	233,39	26	116,3	21	53,60	10	
Nikšić	107	12	142,4	16	456	29	1083	38	67,27	11	113,25	15	16,54	7	
Mojkovac	167	12	166,9	16	271,12	19	108,78	13	175	12	101,99	10	750,62	32	
Kotor	14	1	28,91	1	25,75	2	/	/	19,13	1	63,4	3	4,36	1	
Petnjica	====	=	=====	==	/	/	201,2	28	165,53	19	124,69	9	148,41	17	
Gusinje	====	==	=====	==	/	/	5,83	2	3,99	1	7,61	2	1,22	0	
Ukupno	4515	278	2696,53	02	8223,33	366	5528,11	393	6037,5	269	3332,84	295	3704,3	285	
Površina ha			32,9		19,6		59,9		40,3		43		24,3		27,0
Godina			2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021

Zatvorenost Tužilaštva i Sudova ne dozvoljava praćenje realizacije podnesenih prekršajnih i krivičnih prijava tako da je nepoznat stepen konačnog izvršnih i osudujućih presuda po pitanju bespravnih sjeća.

Broj krivičnih prijava u 2021. je za 10 manji od broja iz 2020. godine i iznosio je 285 dok je u toj godini evidentirano i 3704,3 m³ drva koja su bespravno posjećena. Poređujući podatke o bespravnim sjećama i krivičnim prijavama po područnim jedinicama i ukupno od 2015. do 2021. godine može se zaključiti da je broj krivičnih prijava varirao i da je bio u porastu do 2018. kada je iznosio 393 slučaja. Na drugoj strani najviše posjećenog drveta je evidentirano u 2008. kada je bilo 8223,33 m³ drvene zapremine.

U posmatranom periodu najveći iznos bespravno posjećene drvene zapremine je evidentiran u Kolašinu 10169,29 m³ gdje je evidentirano i najviše krivičnih prijava 685. Nakon Kolašina u Beranama je evidentirano za isti period 5475,3 m³ uz 347 podnesenih krivičnih prijava.

Najmanji procenat krivičnih prijava u odnosu

na bespravno posjećeno drvo je evidentiran u Andrijevici 2,29% i u Žabljaku 3,29% što nije pokazatelj da je stanje u ovim opštinama bolje.

Raspoloživi podaci o bespravnim sjećama govore da su bespravne sjeće u Crnoj Gori kao i u većini zemalja Zapadnog Balkana veliki problem, ipak stvarno stanje je još i gore tako da postoji dobra osnova za donošenje hitnih mjera kako bi se obuzdala nelegalna sjeća.

Javnost i nevladine organizacije pokušavaju istaknuti problem svojim aktivnim djelovanjem i ukazivanjem na probleme. Brojni su takvi primjeri na koje je izostala adekvatna reakcija nadležnih institucija.

Šteta po prirodu i budžet je ogromna ako se zna da je samo u 2019. godini šteta mjerena u eurima bila 853.343,69 eura što je oko 20% budžeta Uprave za šume¹⁵. Indirektne sjeće su i do 10 puta veće, pa se procjenjuje da je nastala šteta u 2019. oko 8,7 miliona eura što je bio veći iznos od ukupnog izvoza neobrađenih drvnih sortimenata u toj godini.

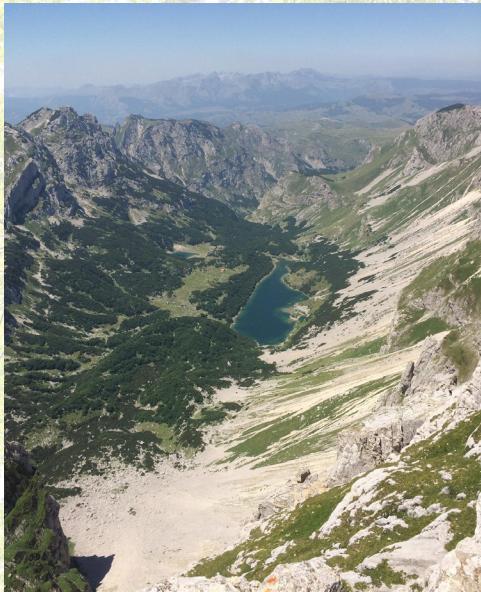
¹⁵ KOD, Šumarstvo - alternativa razvoja Crne Gore, Podgorica 2020.

Preporuke

Smanjenje nelegalnih sjeća je zadatak koji zahtijeva mnogo ozbiljniji pristup i planiranje u njegovoj realizaciji.

- Jačanje organizacionih i kadrovskih kapaciteta Uprave za šume.**

Generalno sektoru šumarstva nedostaje formalno obrazovan kadar. Ovo se odnosi na Upravu za šume, ali i na koncesionare.

Prosječna starost zaposlenih u Upravi za šume je iznad 50, a prema podacima iz Uprave za šume ovoj instituciji nedostaje oko 30 šumarskih inženjera. Ono što je vidno je da nedostaje interesovanje u promovisanju obrazovanja u sektoru šumarstva. Uopšte, drvnoj industriji nedostaju kvalifikovani stručnjaci i radnici u oblasti prerade drveta, dizajniranja i prodaje proizvoda od drveta. U tom pravcu neophodno je raditi na podršci kadrovima u šumarstvu i njihovoj pripremi za uključivanje u rad u institucijama i firmama koje se bave šumarstvom. Neophodno je finansijski ojačati rad Uprave za šume kroz odobravanje većeg budžeta za razvojne aktivnosti u šumarstvu. Nadalje reorganizacija i formiranje državnog

preduće je prepoznato kao urgentno još u 2018. godini, ali je malo urađeno da se proces dovede do kraja tako da ni u 2022. nema naznaka kad će biti završen. Plan je da se ovo preduče bavi komercijalnim poslovima u šumarstvu i razvija mehanizme podrške finalizacije proizvodnje u drvnoj industriji, po modelu Hrvatske gdje je drvna industrija na bazi tih mehanizama doživjela snažan privredni rast.

Prilikom oduzimanja bespravno posjećenog drveta ta imovina prelazi u nadležnost Uprave za nekretnine, pa se nerijetko dešava da ta drva ne budu ekonomski valorizovana. Nadležnost bi trebalo prebaciti Upravi za šume koja može imati od prodate bespravne drvene građe jedan od izvora finansiranja razvojnih projekata.

- Razvoj nacionalnih strategija i srodnih akcionalih planova u skladu sa pristupom postavljenim u Zelenom dogовору EU**

Nacionalne strategije i akcioni planovi za nelegalno aktivnosti su osnova u borbi sa nelegalnom sjećom. Odgovornosti svih relevantnih zainteresovanih strana (šumarske službe, izvršne vlasti, ministarstva) moraju biti pažljivo procijenjene i podijeljene na jasan i precizan način. Nacionalne strategije i planovi bi trebali odražavati novi pristup EU formulisan u Evropskom zelenom dogovoru. U Crnoj Gori se kasni i sa izmjenama zakona i sa donošenjem Strategije razvoja šumarstva. Nova šumarska strategija treba da ima svoj ključni cilj efikasno pošumljavanje i očuvanje šuma i obnavljanje, kako bi se povećala apsorpcija CO₂. Cilj treba da bude i smanjiti incidencu i razmjere šumskih požara, promovisati bioekonomiju i mnoge usluge koje šume pružaju (kao što su klima, biodiverzitet, cirkularna ekonomija, turizam, socijalne i kulturne usluge). Nadalje, nacionalna strategija bi trebala promovisati održivi razvoj u šumarstvu uvozne proizvode i lance vrijednosti koji ne uključuju krčenje šuma i njenu degradaciju.

- Razvoj jasnog pravnog okvira za održivo upravljanje šumama i trgovinom drveta**

Ovo je posebno značajno u smanjenju bespravnih sjeća. Jasan pravni okvir za šumarstvo, koji uključuje definiciju nelegalne

sjeće, je odlučujući. Održivo upravljanje šumama i njeni principi i alati treba da budu definisani u na sveobuhvatan način. Osim toga, sinergiju treba osigurati sa drugim relevantnim sektorskim zakonodavstvom koje reguliše šumarstvo (npr. zaštita životne sredine, zaštita prirode, lov, prostorno planiranje, inspekcijski nadzor). Takva koherentnost je važna za osiguranje pravne sigurnosti i sprečavanje preklapanja različitih pravila. Jasan i koherentan pravni okvir je od suštinskog značaja za osiguranje efikasne implementacije i sprovodenja kazni.

Neophodno je osigurati usklađenost sa Instrumentima politike EU za borbu protiv nelegalne sječe. U tom kontekstu treba odrediti efektivne, proporcionalne i odvraćajuće sankcije koje se primjenjuju na kršenje odredbi EUTR. Kršenja prava EUTR uključuje kršenja odredbi u vezi na zabranu plasmana kojima se nelegalno trguje drvo ili proizvodi dobijeni od takvog drveta

na tržištu. U raspon primjenjivih kazni u prekršajima treba uključiti novčane kazne, zatvor, oduzimanje i uništavanje drveta, suspenzija ovlašćenja za trgovinu.

• **Institucionalna saradnja i jačanje organa vlasti na svim nivoima**

Institucionalne odgovornosti, funkcije i aktivnosti treba ojačati i na centralnom i/ili lokalnom nivou. Sve institucije koje imaju nadležnosti nad nelegalnim sjećama treba da budu u stanju da ispunе svoje obaveze u gazdovanju šumama. Uloge i odgovornosti treba jasno definisati kako bi se izbjeglo preklapanje kompetencija. Treba uspostaviti jaču komunikaciju i saradnju Uprave za šume sa opštinama i građanima. Ovo je posebno značajno kod prevencije, otkrivanja i suzbijanja nelegalnih aktivnosti u šumarstvu. Mehanizmi saradnje i koordinacije su ključni u borbi sa počiniocima krivičnih djela u

šumarstvu.

• **Jačanje sprovođenja prijava za bespravnu sjeću kroz izgradnju kapaciteta sudske i izvršne vlasti (inspekcija, policija, tužilaštvo, sudovi).**

Efikasno sprovođenje zakona i propisa o šumarstvu su od vitalnog značaja za održivo gazdovanje šumama. Evidentnost malih kazni za bespravne sjeće u šumarstvu stvara višestruke povratnike u ovim krivičnim djelima što je pokazatelj neefikasnog sistema, pa bi trebalo poraditi na izmjeni zakonske regulative u krivično prekršajnim sankcijama.

Efikasnost sistema krivičnog pravosuđa u borbi protiv nelegalne sjeće u velikoj mjeri zavisi od razvoja robusnog sistema istrage, krivičnog gonjenja i osude slučajeva. Sprovođenje zakona o šumama u javnosti se uglavnom smatra neefikasnim. U mnogim

slučajevima, bespravna sjeća nije čak ni otkrivena i ako/kada slučajevi prijavljeni institucije i sudovi nemaju prioritet nad njima tako da se dešava da dođe do zastare. Kako nema transparentnosti u broju osuđivanja u slučajevima bespravne sjeće javnost nema ni potpunu informaciju u efikasnost u borbi sa ovim problemima. Službenici u sudstvu (tužilaci, sudije) trebaju biti svjesni štetnog efekta bespravne sjeće i važnosti rješavanja problema uz pomoć pravosudnog sistema. Obuke tužilaca, istražitelja, i sudija da steknu znanje i vještine su potrebne za borbu protiv bespravne sjeće i treba ih tretirati kao prioritet.

Šumari trenutno nemaju dovoljno nadležnosti u borbi sa nelegalnim sjećama. Njihova nadležnost pokriva samo šumski prostor, ali ne i brojna mjesta gdje se vrši ulična prodaja drva. Na drugoj strani šumari imaju problema sa ozbiljnim prestupnicima koji su spremni da pruže otpor tako da je

neophodno proširiti nadležnosti samih šumara.

- **Rješavanje problema korupcije u lancu snabdijevanja nelegalno posjećenim drvima**

Ovo je problem koji je prepoznat od strane organizacija koje se bave ovom opštom pojavom u društvu. Korupcija je bila prisutna u svakoj fazi lanca snabdijevanja drvima i na nju ukazuju i sami rukovodioци Uprave za šume. Korupcija može biti vidljiva u sledećim slučajevima:

- Izdavanje dozvola za sjeću: dozvole se dobijaju ilegalno putem kompromitovanih procesa nadmetanja;
- Sjeća: podmićivanje šumarskih inspektora i/ili policije da dopuste nastavak nezakonitih aktivnosti;
- Transport: transportna dokumentacija može biti falsifikovana. Inspektori i/ili policija mogu biti podmićeni da propuštaju kamione bez odgovarajuće dokumentacije;
- Prerada: miješanje drveta iz nelegalne sjeće sa legalno sakupljenim trupcima („pranje“ ilegalno nabavljenog drveta);
- Izvoz/uvoz: carinski papiri takođe mogu biti falsifikovani;
- Prodaja: Podmićeni tržišni inspektori mogu da zataškavaju prodaju ilegalnog drveta.
- Korišćenje sanitарне ječe kao podloge za bespravnu sjeću.

Nedavno je od strane sadašnjeg rukovodstva optuženo staro rukovodstvo Uprave za šume da su kroz potpisivanje ugovora po minimalnim cijenama oštetili državu Crnu Goru za 100 miliona eura. Optužba je bilo i da da su povlašćenim koncesionarima mijenjali četinare za lišćare uz minimalnu cijenu, bez aneksiranja ugovora što je morala odobriti Vlada. Takođe je bilo optužbi da se ne koristi ni 50 odsto godišnjeg etata, iz razloga što svi žele da posjeku samo najkvalitetnije drvo, a ona lošija ostave u šumi, čime se nanosi dugoročna šteta tom ekosistemu.

Loša socio ekonomska situacija u Crnoj Gori je podloga za koruptivne radnje u šumarstvu. Stoga je važno prepoznati korupciju u cilju razvoja borbe protiv ove negativne pojave i

sprovesti efikasne mjere koje su prilagođene i ciljane na korijene problema korupcije u sektoru šumarstva.

- **Povećano podizanje svijesti o problemu bespravne sjeće i njenog uticaja na životnu sredinu i klimu**

Percepcija značaja šuma u poboljšanju ljudskog blagostanja i socijalne pravičnosti, njihova uloga u značajnom smanjenju ekoloških rizika i ekološke oskudice trebala bi biti u vrhu prioriteta. Sve zainteresovane strane u sektoru šumarstva, iz najviših nivoa vlasti, zatim lokalnih uprava i civilnog društva moraju razumjeti da je za borbu protiv bespravne sjeće potrebna njihova snažna posvećenost. Obrazovanje i kampanje za podizanje svijesti su važni alati za naglašavanje potrebe za zaštitom šuma i učenje o važnosti šuma u borbi protiv klimatskih promjena.

- **Poboljšati nivo informisanosti i transparentnosti**

Za bolju borbu sa bespravnim aktivnostima u šumarstvu poželjno je definisati i razviti mehanizme za širenje informacija (npr. pres konferencije, seminari, predavanja i informacije na web stranicama). Moguće je isto tako uspostaviti druge kanale za komunikaciju (npr. putem e-pošte, web stranica, helpdesk-a, itd.) sa svim učesnicima (koncesionarima, trgovcima, udruženjima, inspekcijskim, policijskim, tužilaštvo, nevladnim organizacijama i širom javnošću).

- **Osigurati veću bilateralnu i regionalnu saradnju**

Nedostatak međunarodnih i bilateralnih odnosa, posebno sa susjednim zemljama ostavlja prostor za trgovinu i ilegalnu trgovinu posjećenog drveta i proizvoda od drveta. Regionalna saradnja za sprovođenje zakona treba biti uspostavljena u cilju poboljšanja nacionalnog odgovora na borbu protiv trgovine ilegalno ubranim drvetom i drugim šumskim proizvodima. Korisnici bi trebali koristiti pilot inicijative prekogranične saradnje u sprovođenju zakona i uredbi EU u trgovini proizvodima od drveta. Te inicijative mogu otvoriti put za veće forme saradnje.

Literatura

- Ministarstvo Poljoprivrede i ruralnog razvoja, Prva nacionalna invertura šuma Crne Gore, - Završni izvještaj, Podgorica, 2013. godina;
- Ministarstvo Poljoprivrede i ruralnog razvoja, Nacionalna šumarska strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva 2014-2023. godina, Podgorica, 2014. godina;
- Ministarstvo Poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Nacionalna šumarska Politika Crne Gore, Podgorica, 2008. godina;
- Zakon o šumama, "Službeni list CG", br. 74/2010;
- Uprava za šume, Izvještaj o zdravstvenom stanju šuma u 2020. godini, Pljevlja, 2021.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2010. godinu, Pljevlja, 2011.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2011. godinu, Pljevlja, 2012.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2012. godinu, Pljevlja, 2013.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2013. godinu, Pljevlja, 2014.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2014. godinu, Pljevlja, 2015.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2015. godinu, Pljevlja, 2016.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2017. godinu, Pljevlja, 2018.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2018. godinu, Pljevlja, 2019.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2019. godinu, Pljevlja, 2020.;
- Uprava za šume, Izvještaj o radu za 2020. godinu, Pljevlja, 2021.;
- Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, "EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey", 2021;
- <https://balkaninsight.com/2014/05/27/illegal-logging-is-destroying-ancient-forests-in-the-balkans-1/>;
- International Union of Forest Research Organizations (IUFRO), Illegal Logging and Related Timber Trade – Dimensions, Drivers, Impacts and Responses, Beč, 2016;
- WWF Adria, Vodič za primjenu uredbe o drvetu Evropske Unije, 2016.;
- Study on the issues of illegal logging and related trade of timber and other forest products issues in Europe, European Forest Institute, 2004;
- Pravilnik o kriterijumima i indikatorima za upravljanje i gazdovanje šumama i šumskim zemljишtem na održiv i multifunkcionalan način, Službeni list CG", br. 63/2012;
- Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj u JIE (SWG) , Upravljanje prirodnim resursima u Jugoistočnoj Evropi: Šume, zemljишte i vode, Skoplje 2017.;
- <http://www.fao.org/3/ca9825en/CA9825EN.pdf>;
- UNEP and INTERPOL (2012). Green carbon, black trade;
- Dr. Kévine KINDJI, Internal and external dimension of illegal logging: legal issues and solutions, Novembar 2021.;
- Stalna radna grupa za regionalni ruralni razvoj u JIE (SWG) , Upravljanje prirodnim resursima u Jugoistočnoj Evropi: Šume, zemljишte i vode, Skoplje 2017.;
- EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey, Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, Septembar 2021;
- Informacija o gospodarenju šumama u Federaciji BiH u 2020. godini i planovima gospodarenja šumama za 2021. godinu;
- EU Environment Partnership Programme for Accession (EPPA) in Western Balkans and Turkey, Study on Illegal Logging and Timber Trade Flows, Septembar 2021;
- <https://www.dri.rs/mediji/Pad-obima-posumljavanja-u-Srbiji.n-545.107.html>;
- KOD, Šumarstvo - alternativa razvoja Crne Gore, Podgorica 2020.

Fotografije:

- NVO Župa u srcu;
- NVO „Drvoprolivači“ Plav;
- <https://www.freepik.com/>;
- <https://www.pexels.com/>;
- <https://pixabay.com/>.

Projekat finansira Evropska unija,
a kofinansira Vlada Crne Gore

Ova analiza je izrađena u okviru projekta „Održivo upravljanje šumama za sve”, koji realizuje NVO Župa u srcu u partnerstvu sa NVO Društvo mladih ekologa. Ovaj grant projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Vlada Crne Gore kroz projekat „Podizanje svijesti o politikama iz oblasti životne sredine i klimatskih akcija”. Sadržaj analize je isključiva odgovornost NVO Župa u srcu i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

